FOLKTINGET

Eduskunnan sivistysvaliokunta

SiV@eduskunta.fi

Asia: K 20/2025 vp, Hallituksen kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta 2025

Viite: Eduskunnan sivistysvaliokunnan kutsu tulla kuultavaksi asiantuntijana torstaina 26.2.2026 klo 12 ja kirjallisen lausunnon antamista koskeva pyyntö

ASIANTUNTIJALAUSUNTO

Svenska Finlands folkting (Folktinget) kiittää eduskunnan sivistysvaliokuntaa saamastaan asiantuntijalausuntopyynnöstä koskien hallituksen kertomusta kielilainsäädännön soveltamisesta 2025. Folktinget on lakisääteinen järjestö (Laki Svenska Finlands folkting -nimisestä järjestöstä 1331/2003), joka valvoo ja edistää Suomen ruotsinkielisen väestön kielellisiä ja sivistyksellisiä oikeuksia. Tässä asiantuntijalausunnossa Folktinget ottaa kantaa kielilainsäädännön soveltamista koskevaan kertomukseen niiltä osin, jotka koskevat ruotsinkielisen väestön kielellisiä ja sivistyksellisiä oikeuksia sivistystoimessa.

Folktingetin lausunto

Kielilainsäädännön täytäntöönpanosta annetun asetuksen mukaan kielikertomuksessa on käsiteltävä kielilainsäädännön soveltamista, kielellisten oikeuksien toteutumista, maan kielisuhteita sekä suomen ja ruotsin kielten kehitystä. Kielelliset oikeudet kuuluvat perusoikeuksiin, ja niiden toteutuminen on edellytys muiden oikeuksien toteutumiselle.

Folktinget ehdottaa, että sivistysvaliokunta pyytäisi perustuslakivaliokunnalta lausunnon kielellisten oikeuksien toteutumisesta hallituksen kielilainsäädännön soveltamista koskevan kertomuksen mukaisesti.

Ruotsin kielen kehitys viranomaisissa käytettävänä hallintokielenä

Oikeusministeriön vuonna 2023 tekemän selvityksen mukaan ruotsinkielisten osuus valtionhallinnon työntekijöistä on vain 3,7 prosenttia, mikä on vähemmän kuin ruotsinkielisten osuus koko maan väestöstä (5,2 prosenttia). Kansalliskielistrategian (2021) mukaan viranomaisten mahdollisuudet tarjota palveluja ruotsin kielellä ovat heikentyneet, ja ruotsin kieli on vaarassa kadota hallintokielenä.

Folktinget ehdottaa seuraavia koulutuspoliittisia toimenpiteitä ruotsin kielen taitoisten virkamiesten osuuden kasvattamiseksi valtionhallinnossa:

Toisen kotimaisen kielen palauttaminen pakolliseksi kokeeksi ylioppilastutkinnossa

Taina Juurakko-Paavolan toisen kotimaisen kielen ylioppilastutkinnon pakollisuuden poistamisen vaikutuksia Suomen kielitaidon kannalta koskevan selvityksen (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2024:14) mukaan nykyisin vain kolmannes opiskelijoista suorittaa ruotsin kielen kokeen vuoden 1997 tilanteeseen verrattuna. Tämä on johtanut ruotsin kielen taitojen heikentymiseen valtionhallinnossa ja tuomioistuimissa, mikä vaikuttaa ruotsinkielisten kielellisten oikeuksien toteutumiseen.

Kielteisen kehityksen pysäyttäminen edellyttää Juurakko-Paavolan mukaan kertaluonteisten toimenpiteiden sijaan järjestelmällistä, pitkäjänteistä ja jatkuvaa kehitystyötä eri kouluasteilla, ja tämä työ olisi aloitettava välittömästi.

Folktinget ehdottaa toisen kotimaisen kielen pakollisen kokeen palauttamista ylioppilastutkintoon. Toimenpide vahvistaisi pitkällä aikavälillä ruotsin kielen taitoisten virkamiesten osuutta valtionhallinnossa ja laajentaisi samalla maamme kutistuvaa kielivarantoa.

B1-ruotsin oppimäärän lisääminen yhdellä vuosiviikkotunnilla

Vuonna 2016 B1-ruotsin aloitusta varhennettiin kuudennelle luokalle suomenkielisissä peruskouluissa siten, että kaksi vuosiviikkotuntia siirrettiin 7–9-luokilta kuudennelle luokalle. Ruotsin kielen opetuksen aloituksen varhentaminen kuudennelle luokalle toteutettiin tuntiresurssia venyttämällä siten, että kaksi vuosiviikkotuntia siirrettiin 7–9-luokilta kuudennelle luokalle. Koska vuosiviikkotuntien määrää ei lisätty tuntijaossa, 7–9-luokkien vuosiviikkotuntien määrästä tuli liian pieni, minkä seurauksena oppimispolku katkeaa ja opiskelumotivaatio hiipuu. Asia korjattiin osittain 1.8.2024, kun B1-ruotsin tuntimäärää kasvatettiin yhdellä vuosiviikkotunnilla, mikä on Folktingetin mielestä oikean suuntainen toimenpide. Kansalliskielistrategiassa painotetaan sen tärkeyttä, että lapsilta ja nuorilta ei evättäisi mahdollisuutta molempien kansalliskielten, suomen ja ruotsin, oppimiseen.

Folktinget ehdottaa, että B1-ruotsin tuntijakoa kasvatettaisiin yhdellä vuosiviikkotunnilla 7–9-luokilla, jotta 7–9-luokilla saavutettaisiin sama vuosiviikkotuntimäärä kuin ennen ruotsin kielen opetuksen aloituksen varhentamista kuudennelle luokalle vuonna 2016.

Erinomaista ruotsin tai suomen kielen taitoa osoittavan kielitutkinnon sisällyttäminen korkeakoulututkintoon

Kansalliskielistrategiassa esitellään useita ehdotuksia siitä, miten ruotsin kielen käyttämistä julkishallinnossa voidaan vahvistaa. Siinä ehdotettiin, että erinomaista ruotsin tai suomen kielen taitoa osoittavan valtionhallinnon kielitutkinnon suorittamisesta tehtäisiin maksutonta, mikä toteutettiin tällä hallituskaudella. Toinen ehdotus oli tarkastella mahdollisuutta suorittaa erinomaista suomen tai ruotsin kielen taitoa osoittava kielitutkinto yliopisto-opintojen osana.

Erinomaisen taidon osoittaminen korkeakouluopintojen yhteydessä kannustaisi opiskelijoita syventämään toisen kotimaisen kielen osaamistaan koko opintopolun ajan. Hallitusohjelmassa on kirjaus siitä, että tarkastellaan mahdollisuutta suorittaa suomen tai ruotsin kielen erinomaista taitoa osoittava tutkinto yliopistotutkinnon osana, mutta asia ei ole vielä edennyt.

Folktinget ehdottaa, että kaksikielisessä yliopistossa suoritettu kaksikielinen korkeakoulututkinto antaisi pätevyyden, joka vastaa julkishallinnossa vaadittavaa molempien kansalliskielten erinomaista taitoa osoittavaa tutkintoa. Helsingin yliopisto tarjoaa nykyisin joidenkin tiedekuntiensa opiskelijoille mahdollisuutta kaksikielisen maisteritutkinnon suorittamiseen, mutta sitä ei tällä hetkellä hyväksytä julkishallinnossa todistukseksi toisen kotimaisen kielen erinomaisista taidoista.

Ruotsinkielinen kotoutumiskoulutus

Hallitusohjelman mukaan 5–10 prosenttia maahanmuuttajista kotoutetaan ruotsin kielellä. Kansalliskielistrategiassa korostetaan, että ruotsinkielisen kotoutumiskoulutuksen tarjonnan tulisi kasvaa, jotta se olisi tosiasiallinen vaihtoehto maahanmuuttajille.

Vapaan sivistystyön merkitys ruotsinkieliselle kotoutumiskoulutukselle on ollut ratkaiseva, koska aiemmin on ollut haastavaa saada ruotsinkielisestä palvelun ostona hankitusta kotoutumiskoulutuksesta kannattavaa. Jos vapaalta sivistystyöltä otetaan pois kotoutumiskoulutuksen järjestämistehtävä, kuten uudessa kotoutumislaissa ehdotetaan, ruotsinkielisen kotoutumiskoulutuksen osalta syntyy isoja ongelmia.

Tulevaisuudessa kotoutumiskoulutuksia järjestettäisiin vain työvoimakoulutuksina, vaikka suurin osa ruotsiksi kotoutettavista henkilöistä kotoutetaan nykyisin vapaan sivistystyön kautta. Vapaa sivistystyö olisi nähtävä työvoimapoliittisen kotoutumiskoulutuksen täydentäjänä. Hallitus on varannut 2,5 miljoonaa euroa kotoutumiskoulutuksen kehittämiseen vapaan sivistystyön puitteissa tämän hallituskauden aikana.

Jos hallituksen esitys toteutetaan ja vapaan sivistystyön järjestämän kotoutumiskoulutuksen tuki lakkautetaan, vaarana on, että ruotsinkielistä palvelun ostona hankittua työvoimapoliittista kotoutumiskoulutusta järjestetään vain verkkokoulutuksena tai että sitä ei järjestetä enää lainkaan. Ottaen huomioon, että kunnille maksettava kotoutumistuki samaan aikaan vähenee 30 miljoonalla eurolla, ruotsinkielisen kotoutumiskoulutuksen näkymät ovat hyvin heikot.

Folktinget katsoo, että hallituksen tavoitteella siitä, että 5–10 prosenttia maahanmuuttajista kotoutettaisiin ruotsiksi, on ollut myönteinen vaikutus ruotsinkielisen kotoutumispolun kehitykselle viime vuosina. Koska vapaan sivistystyön merkitys ruotsinkieliselle kotoutumiskoulutukselle on hyvin suuri, Folktinget ehdottaa, että kotoutumissuunnitelman omaavien henkilöiden mahdollisuus opintoihin osallistumiseen vapaan sivistystyön puitteissa säilytetään. Ratkaisevan tärkeää on myös se, että työvoimapoliittisen kotoutumiskoulutuksen päättäneet henkilöt voisivat osallistua vapaan sivistystyön järjestämään kielikoulutukseen ja yhteiskuntaan liittyvään koulutukseen.

Jatkuva rahoitus Helsingin yliopiston R2-koulutuskokonaisuudelle

Ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän opiskelijoiden määrä sekä ylioppilaskirjoitusten ruotsi toisena kielenä -kokeeseen osallistuvien määrä kasvaa.

Tällä hetkellä R2-ruotsin opettajille ei järjestetä täysin ruotsinkielistä koulutusta. Helsingin yliopisto käynnisti syksyllä 2023 ulkopuolisen rahoituksen turvin ruotsi toisena kielenä -opetuksen koulutuskokonaisuuden. R2-kokonaisuus on koostunut kuudesta valinnaisesta kurssista (yhteensä 30 op), jotka on tarkoitettu sekä kasvatustieteiden opiskelijoille että jatkokoulutusta haluaville henkilöille. Koulutuksen tavoitteena on syventää opettajien osaamista ulkomaalaistaustaisten lasten opetukseen liittyen ja edistää ruotsin kielellä tapahtuvaa kotoutumista.

Helsingin yliopiston antamien tietojen mukaan R2-panostuksen ulkoinen hankerahoitus riittää elokuun 2026 loppuun. Vuosille 2026–2030 Helsingin yliopisto suunnittelee kolmea valinnaista kurssia, joiden aiheena on ruotsi toisena kielenä (yhteensä 15 op). Nämä järjestetään mahdollisuuksien mukaan, eli jos resurssit riittävät sen jälkeen, kun pakollinen opetus on turvattu.

Folktingetin mielestä on äärimmäisen tärkeää, että R2-ruotsin opettajien R2-koulutuskokonaisuus säilyy ja saa jatkuvaa rahoitusta. Ruotsia toisena kielenä opettavien opettajien koulutuskokonaisuudesta luopuminen ei edistä ruotsin kielellä tapahtuvaa kotoutumista, ja se asettaa ruotsinkieliset koulut suomenkielisiä kouluja heikompaan asemaan.

Muita ehdotuksia

Vähälevikkiset ruotsinkieliset oppimateriaalit

Ruotsinkielisten oppimateriaalien saatavuus on parantunut tällä hallituskaudella, koska vähälevikkisten oppimateriaalien määrärahoja on lisätty. Silti edelleen on puutteita, jotka on korjattava. Perusopetuksesta puuttuu edelleen esimerkiksi taide- ja taitoaineiden, 7–9-luokkien ruotsi toisena kielenä -oppimäärän ja pienempien uskontojen oppimateriaaleja.

Toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa ruotsinkielisistä oppimateriaaleista on akuutti pula. Tietyt osat yhteisistä tutkintojen osista (35 osp kaiken kaikkiaan 180 osp:stä) on hoidettu ulkoisen tuen avulla. Sen sijaan ammatillisia tutkinnon osia ei ole hoidettu, lukuun ottamatta joitain pakollisia ammatillisia tutkinnon osia eräissä perustutkinnoissa, joissa nuorisoasteen opiskelijoiden määrä on suhteellisen suuri.

Lukiokoulutuksessa ei ole oppimateriaaleja esimerkiksi näissä aineissa: ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärä, äidinkielenomainen suomi sekä syksystä 2029 alkaen ylioppilaskokeeseen sisältyvät taito- ja taideaineet.

Joissain aineissa ei ole lainkaan olemassa ruotsinkielisiä oppimateriaaleja, mikä johtuu siitä, että niiden valmistamiseen pienille kohderyhmille ei ole kaupallisia intressejä. Joissain aineissa taas on mahdollisuus valita useiden oppimateriaalisarjojen joukosta.

Oppimisen ja koulunkäynnin tukeen oikeutettujen oppilaiden tilanne on kaikkein vaikein, koska ruotsinkielisestä sopeutetusta ja eriyttävästä oppimateriaalista on pulaa. Tällaisten oppimateriaalien kysyntä kasvaa samaan aikaan kuin Lärum-kustantamo, joka tuottaa erityispedagogista materiaalia ruotsin kielellä, on riippuvainen ulkoisesta rahoituksesta. Myös oppimateriaalista suomenruotsalaisella viittomakielellä on pulaa.

Folktinget toteaa, että ruotsinkielisillä oppimisen ja koulunkäynnin tukeen oikeutetuilla oppilailla tulisi olla mahdollisuus käyttää julkisesti rahoitettuja ruotsinkielisiä sopeutettuja ja eriyttäviä oppimateriaaleja.

Vähälevikkisten ruotsinkielisten oppimateriaalien tuotannon rahoituksen tulee olla pitkäjänteistä, jotta sen jatkuvuus voidaan taata, ja jotta ruotsinkielisten oppilaiden ja opiskelijoiden oppiminen voidaan turvata pitkällä aikavälillä.

Folktinget ehdottaa jatkuvaa, hallituskaudet ylittävää rahoitusta ruotsinkielisten oppimateriaalien saatavuuden turvaamiseksi. Lisäksi Folktinget ehdottaa, että opetus- ja kulttuuriministeriö selvittää, miten valtion määrärahoja voidaan ohjata siten, että ne kannustaisivat sellaisten aineiden oppimateriaalien tuottamiseen, joissa nyt oppimateriaaleja ei ole lainkaan. Oppimateriaalien saatavuudessa on kyse sekä opettajien että oppilaiden/opiskelijoiden välisestä yhdenvertaisuudesta.

Ruotsinkielistä koulutusta koskeva data olisi erotettava suomenkielistä koulutusta koskevasta datasta kansallisissa selvityksissä

Kun koulutussektorin kansallisia selvityksiä tehdään, ruotsinkielisen koulutuksen tilannetta ei selvitetä ja analysoida erikseen, mikä tekee esimerkiksi eri aineiden, koulutustasojen ja alueiden opettajatarpeen ennustamisesta haastavaa. Jotta opettajien tarvetta tulevaisuudessa kyettäisiin ennustamaan ja pätevien ruotsinkielisten opettajien saatavuus voitaisiin varmistaa, tarvitaan kokonaiskuva nykytilanteesta.

Folktinget kiinnittää sivistysvaliokunnan huomiota siihen, että kun koulutussektorilla tehdään kansallisia selvityksiä, niistä on voitava saada erikseen ruotsinkielistä koulutusta koskevaa dataa.

Ruotsinkielinen viittomakieli

Kielikertomuksessa huomioidaan hyvin suomenruotsalaisen viittomakielen tilanne ja haasteet. Kuitenkaan kertomuksesta ei aina käy selkeästi ilmi, mitä viittomakieltä milloinkin tarkoitetaan. Näin on esimerkiksi varhaiskasvatusta ja lasten oikeutta oman kielensä oppimiseen koskevassa kappaleessa.

Folktinget peräänkuuluttaa ohjeistaviin asiakirjoihin ja raportteihin selkeyttä sen osalta, mitä viittomakieltä kulloinkin tarkoitetaan, jota suomenruotsalaista viittomakieltä ei tehdä näkymättömäksi.

Helsingissä 24.2.2026

SVENSKA FINLANDS FOLKTING

Christina Gestrin
Folktingetin pääsihteeri

Camilla Grundström
Folktingetin varapääsihteeri